

Iida Saarela

**”KAIKKI KÖYHÄT ON LAITETTU SAMAA NIPPUUN VAIKKA
KÖYHYDEN SYITÄ ON KYMMENIÄ”**

Diskurssianalyysi köyhyyttä ja köyhiä koskevista käsityksistä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Iida Saarela: "Kaikki köyhät on laitettu samaan nippuun vaikka köyhyyden syitä on kymmeniä": Diskurssianalyysi köyhyyttä ja köyhiä koskevista käsityksistä

Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2023

Tässä tutkielmassa selvitetään yhteiskunnassamme vallitsevia köyhyyteen ja köyhiin liitettyjä käsityksiä. Köyhyys on yksi yhteiskuntamme sosiaalisista ongelmista ja poliittisia vaikutteita omaava ilmiö. Köyhyyteen ilmiönä ja köyhiin liitetään vahvoja mielipiteitä sekä ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat yhteiskunnassamme vallitsevaan suhtautumistapaan köyhien asemasta sekä hyvinvointivaltion ideaan liittyvistä velvoitteista tukea yhteiskunnan heikompi osaisia. Köyhistä ja köyhydestä tuotettujen kielellisten merkitysten myötä rakennamme todellisuuden heistä itsellemme. Tutkielman analyysimenetelmänä toimii diskurssi-analyysi, jotta ymmärrys köyhiin ja köyhyyteen liittyvistä kielellisten merkitysten kautta rakentamistamme todellisuuksista hahmottuisi.

Tutkielman aineistona toimii Helsingin Sanomien vuoden 2015 köyhyyskyselyn avomuuttuja Q8: ”*Kuvaile millainen ihminen on Suomessa sinun mielestäsi köyhä: mistä tunnet köyhän ihmisen*”. Kyseinen avomuuttujat pitää sisällään 5718 vastausta, josta tämän tutkielman aineistoon valikoitui 294 ensimmäistä vastausta. Aineistosta muodostui diskurssianalyysin myötä neljä diskurssia, jotka ovat: köyhyys ulossulkemisena, köyhyys kohtalona, stereotyyppiset köyhät ja syyllistetyt köyhät. Diskurssit kantavat eri merkityksiä ja käsityksiä, joita aineistosta nousi esiin köyhiin ja köyhyyteen liittyen. Tutkielman teoreettisena viitekehiksenä toimii sosiaalisen identiteetin teoria.

Tutkielman tulokset osoittavat köyhiin ja köyhyyteen liitettävän vahvoja stereotyyppioita ja köyhyyteen joutumista selitettävän niin yhteiskunnallisilla kuin yksilöllisilläkin ominaisuuksilla. Tulokset pitävät sisällään köyhien yhteiskunnallisen aseman tiedostamisen, joka nähdään yleistä haavoittuvaisempana ja köyhyyden aiheuttamien riskien esille noston. Tulokset osoittavat ihmisten käsitysten köyhistä ja köyhydestä jakautuvan toisaalta köyhyyden ymmärtämiseen ja sen yhteiskunnallisen ongelmallisuuden laajuuden käsittämiseen sekä toisaalta köyhiä syyllistävään asennoitumiseen ja köyhien yhteen niputtamiseen.

Avainsanat: köyhyys, eriarvoisuus, köyhyyspolitiikka, diskurssianalyysi, sosiaalisen identiteetin teoria

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisälllys

1.	Johdanto	1
2.	Köyhyys ilmiönä	3
2.1	Mitä köyhyys on?	3
2.2	Köyhyyden syyt ja seuraukset	4
2.3	Aiempiä tutkimuksia	7
3.	Köyhyys yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja sosiaalisen identiteetin teorian kannalta	9
3.1	Köyhyys Suomessa	9
3.2	Köyhä yhteiskunnassamme	10
3.3	Me köyhät, ne rikkaat - köyhyys sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta	11
4.	Tutkimusasetelma	13
4.1	Tutkimuskysymys ja tutkielman aineisto	13
4.2	Menetelmänä diskurssianalyysi	14
4.3	Analyysiprosessi	15
4.4	Tutkimusetiikka	15
5.	Köyhiin ja köyhyyteen liitetyt merkitykset	17
5.1	Köyhyys ulossulkemisena	17
5.2	Köyhyys kohtalona	18
5.3	Stereotyyppiset köyhät	19
5.4	Syylistetyt köyhät	20
6.	Johtopäätökset	22
7.	Lähteet	26

1. Johdanto

”Maassamme on onnellisia tulottomia ja toisaalta surullisia ja yksinäisiä rikkaita” kirjoittavat Anna-Maria Isola ja Esa Suominen teoksessaan *Suomalainen köyhyys* (2016). Sitaatti tiivistää erinomaisesti köyhyyden ja eriarvoisuuden ristiriitaisuuden sekä ääripäät. Köyhyys ja eriarvoisuus ovat lisääntyneet Suomen kaltaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Vaikkakin 1970 -luvun jälkeen suomalaisten taloudellinen hyvinvointi on kasvanut ja hyväosaisten määrä lisääntynyt, elää huomattava osa suomalaisista yhä köyhyydessä ja jopa neljä viidestä kokee yhteiskunnan eriarvoisuuden riskiksi suomalaiselle yhteiskunnalle (Valtioneuvoston kanslia 2018, 12,17.)

Vuonna 2015 Suomessa pienituloisuusriskirajana oli noin 1085 euroa kuukaudessa ja sen alla eli jopa 634 000 suomalaista (Eskelinen ja Sironen 2017, 5). Siinä missä suurin osa suomalaisista allekirjoittaa olevansa tyytyväisiä elämänlaatuunsa, ovat kuitenkin erilaiset sosiaaliset ongelmat lisääntyneet yhteiskunnassamme. Esimerkiksi toimeentulotuen saanti on pitkäaikaistunut ja velkahäiriömerkintöjen määrä lisääntynyt. (Saari 2015, 12–13.) Edellä mainitut kertovat yhteiskunnassamme vallitsevista yksilöiden taloudellisista haasteista. Sanotaan, ettei raha tuo onnea, mutta se helpottaa elämää. Köyhän ihmisen arki ja maailmankuva eroavat hyvin toimeentulevan todellisuudesta, jolloin toisen maailmaa ja tilannetta voi olla vaikea ymmärtää.

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään yhteiskunnassamme vallitsevia ajatuksia ja näkemyksiä köyhästä ihmisestä ja köyhyydestä. Analyysimenetelmänä hyödyntämäni diskurssianalyysin avulla tarkastelen minkälaisia käsityksiä suomalaiset ylläpitävät köyhistä ja köyhyydestä luomalla sosiaalista todellisuuttaan kielellisin keinoin. Tutkimukseni aineistona toimii Helsingin Sanomien vuoden 2015 köyhyyskyselyn avomuuttuja Q8. Koko köyhyyskysely pitää sisällään 9529 vastausta.

Tutkimuksen aihe on merkittävä ja ajankohtainen köyhyyden ja sen mukanaan tuoman eriarvoisuuden vaikuttaessa Suomessa vahvasti niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnankin hyvinvointiin. Hyvä -ja huonotuloisten välinen polarisoituminen eli jakautuminen ajaa yhteiskun-

taamme takaisin vanhanaikaiseen luokkayhteiskuntaan uhaten Suomessa vallitsevaa demokratiaa. On tärkeää tarkastella millaisia mielikuvia köyhyyteen ja köyhiin liitetään niiden muodostaessa suhtautumistapaamme yhteiskunnan heikompiosaisia kohtaan sekä haluumme edistää eri ihmisryhmien hyvinvointia ja puuttua yhteiskunnassa vallitseviin epäkohtiin.

Tutkielman alussa avaan tutkimukselle keskeisiä käsitteitä ja esittelen aihepiiristä tehtyjä aiempia tutkimuksia. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan tutkimusasetelmaani, joka käsittelee tutkimuskysymystäni, analyysimenetelmää, analyysiprosessia ja tutkimuksen etiikkaa. Kaksi viimeistä lukua pitävät sisällään tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Johtopäätöksissä pohdin myös mahdollisia jatkotutkimusideoita.

2. Köyhyys ilmiönä

2.1 Mitä köyhyys on?

Seuraavaksi keskityn tarkastelemaan köyhyyttä ilmiönä. Avaan köyhyyden käsitettä, sen kehitystä Suomessa sekä syitä ja seurauksia. Esittelen lisäksi tutkielmani aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia, joihin omia tuloksiani reflektoin tutkimukseni johtopäätöksissä.

Köyhyys on sosiaalinen ja maailmanlaajuisesti vallitseva ongelma. Köyhyyden käsitettä määriteltessä, lähdetään sitä purkamaan usein absoluuttisen ja suhteellisen köyhyyden termein. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoitetaan niin syvää köyhyyden astetta, etteivät yksilön minimivaatimukset elämän perusedellytysten kuten asunnon, ruuan tai vaatteiden osalta täyty. Tällöin yksilö kärsii yleensä aliravitsemuksesta, asunnottomuudesta ja esimerkiksi sääoloihin sopivien vaatteiden puutteesta. Globaalisti absoluuttista köyhyyttä kokee jopa joka kymmenes ihminen, vaikka se onkin kaikkein yleisintä kehitysmaissa. (Eskelinen & Sironen 2017, 4.) Suhteellisella köyhyydellä viitataan siihen, ettei yksilöllä ole mahdollista elää yhteiskunnan oletettaman vähimmäiselintason mukaisesti. Tämä tarkoittaa, ettei esimerkiksi yksilön palkka riitä kattamaan kaikkia menoja samalla tavalla kuin yhteiskunta olettaa, vaikkei tämä suoranaisesti näkisinkään nälkää tai joutuisi elämään asunnottomana. (Isola & Suominen 2016, 28.) Suhteellisen köyhyyden muotoutumiseen saattavat vaikuttaa esimerkiksi velkaantuminen, pienet tulot tai useampi elätettävä perheessä.

Köyhyysriskiraja toimii yhtenä suhteellista köyhyyttä avaavana käsitteenä. Esimerkiksi Euroopassa vallitsevan köyhyysriskirajan avulla kotitalous voidaan määritellä köyhäksi, jos se pystyy käyttämään vähemmän kuin 60 prosenttia väestön mediaanitulosta. Toisin sanoen mediaanituloinen tai niiden yläpuolella elävä yksilö tai talous kykenee elämään yhteiskunnan olettaa elämää ja tämä nähdään niin sanotusti tavoitteellisena. (Eskelinen ja Sironen 2017, 5.)

Globaalilla tasolla merkittävimmät köyhyyden poistamiseen ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseen pyrkivät tapahtumat ovat olleet vuoden 1995 Kööpenhaminan Sosiaalisen kehityksen huippukokous ja YK:n Millennium-huippukokous vuonna 2000. Edellä mainittujen kokousten myötä maailmanlaajuinen yksimielisyys köyhyyden kitkemisen tärkeydestä on kasvanut ja sen merkitys yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan merkittävänä haasteena on vahva sekä globaalisti tiedostettu. Köyhyys nähdään moniulotteisena ongelmana maailmassa, joka vaatii myös moniulotteista köyhyyspolitiikkaa. Tällaisen köyhyyspolitiikan ajatellaan täytyvän sisältää muun muassa julkishallinnon, joka edistää köyhien oikeuksia, toimivat peruspalvelut, sosiokulttuuristen erojen tiedostaminen ja hyväksyntä, sukupuolten eriävien roolien ymmärtäminen ja sosiaalisten riskien hallinnan pätevyys. Tämänkaltaisen monimuotoinen köyhyyskäsitteitys pitää sisällään myös köyhyysstrategioiden problematiikan, kuten talouskasvun ja eriarvoisuuden sekä köyhyyden vähentämisen keskinäisten haasteiden tiedostamisen ja ymmärtämisen. Köyhyyden vähentäminen voidaan siis nähdä maailmanlaajuisena tehtävänä, johon puuttuminen vaatii vahvoja yhteiskunta- sosiaalipoliittisia toimia sekä säädöksiä. (Voipio 2005, 244–245.)

2.2 Köyhyyden syyt ja seuraukset

Köyhyyttä ilmiönä tarkastellessa on olennaista pohtia siihen ajavia syitä ja minkälaisia seurauksia köyhyydellä on. Köyhyyteen johtavia syitä ei voida suoraan osoittaa, mutta on olemassa erilaisia köyhyyteen altistavia riskitekijöitä. Tutkimukset ovat osoittaneet köyhyydellä olevan perinnöllistä taipumusta. Esimerkiksi lapsuuden kodissa koetun köyhyyden on todettu liittyvän aikuisena koettuihin taloudellisiin haasteisiin. 2000-luvulla köyhyyden negatiivisena kehityssuuntana nähdäänkin köyhyyden ja taloudellisten haasteiden periytymisen kasvaminen. Köyhyyden ylisukupolvisuuden on lisäksi osoitettu koskettavan hieman enemmän miehiä kuin naisia. Tämä voidaan nähdä todisteena eriarvoistumisen kasvamisena yhteiskunnassamme perhetaustan määrittävän jo yksilöiden tulevaisuutta. (Eskelinen & Sironen 2017, 30.)

Köyhyyteen altistavia tekijöitä perinnöllisyyden lisäksi ovat muun muassa kouluttamattomuus tai matala koulutustaso, opiskelu elämänvaiheena, työttömyys, eläkkeen pienuus, yksin asuminen ja sairaus tai vamma. Kouluttamattomuus tai matala koulutustaso saattavat olla riskeinä yksilön työelämään pääsyssä nykypäivän työmarkkinoiden korostaessa koulutuksen

merkitystä voimakkaasti. Kuitenkin myös opiskelu voi aiheuttaa köyhyyttä. Jopa kolmella neljästä korkeakouluopiskelijasta kuukausittainen tulomäärä on alle 1100 euroa, jolloin heidät voidaan nähdä tilastollisesti köyhinä. Yhteiskunnassamme vallitsee kuitenkin ajatus siitä, että köyhyys linkittyy opiskelijoiden sen hetkiseen elämänvaiheeseen ja opintojen on tarkoitus taata tutkinto sekä sitä kautta pääsy työelämään ja kiinni säännölliseen toimeentuloon. (Eskelinen & Sironen 2017, 33–34.) Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksei opiskelijoiden taloudellisen tilanteen tiukkuutta liitetä välttämättä suoranaisesti köyhyyteen.

Työttömyys on yksi tyypillisimmistä köyhyyteen johtavista tekijöistä ja vaikeuttaa usein yksilön taloudellisen tilanteen lisäksi myös sosiaalisia suhteita. Työttömyysaste on Suomessa vuodesta 2008 vuoteen 2016 noussut kuudesta prosentista 7,8 prosenttiin ja pitkäaikaistyöttömien osuus jopa kolminkertaistunut. Taustalta löytyy ongelmia niin työnhakijoiden kuin -tarjoajien kohtaamisessa sekä rakenteissa, jolloin työttömien osaaminen ja työpaikkojen vaatimukset ovat ristiriidassa. Pienituloiset eläkkeensaajat ovat myös yksi köyhyyteen herkästi ajautuvista ryhmistä. Ansiotyön ulkopuolella olleet ovat erityisen haavoittuvassa asemassa eläkkeen myötä, koska eläke koostuu pääosin menneistä ansiotyövuosista. Keskimääräisesti Suomessa naiset saavat eläkettä 1434 euroa kuukaudessa ja miehet 1829 euroa. Yksin asuminen nähdään myös yhtenä selkeänä taloudellisiin ongelmiin suistavana tekijänä. Suomessa kaikista asuntokunnista jopa 42 prosenttia koostui yksinasuvista vuonna 2016. Tutkimukset ovat osoittaneet, että liki puolet köyhyysriskirajan alittavista yksilöistä oli yksin asuvia. Yksinasuvien köyhyys koskettaa kaikkia ikäluokkia, vaikka korkein riski onkin nuoremmilla ikäluokilla. Pitkäaikaissairaudet tai vammaisuus asettavat yksilöt köyhyydelle alttiiksi. Sairaiden tai vammaisten työllistyminen on erityisen haastavaa ja elämä pääosin tukien varassa, jolloin köyhyysriskikin on suuri. Haavoittuvimmassa asemassa sairaista ja vammaisista ovat nuorena sairastuneet tai vammautuneet sekä työkyvyttömät, jotka ovat jääneet työelämän ulkopuolelle pääsemättä työkyvyttömyyseläkkeelle. (Eskelinen & Sironen 2017, 30–40.)

Köyhyyden seuraukset ovat moniulotteiset ja se tuo mukanaan taloudellisten ongelmien lisäksi rajoitteita toimia yhteiskunnan olettamien vaatimusten sisällä. Köyhä voi joutua luopumaan esimerkiksi harrastuksista, rahaa vaativista sosiaalisista menoista ja kaikesta ”arjen luksuksesta”, kuten esimerkiksi kahvilassa tai elokuvissa käymisestä. Joutuessaan jäämään pois

sosiaalisista tilanteista ja menoista, saattavat yksinäisyys ja syrjäytyminen vallata yksilön elämän. (Eskelinen & Sironen, 2017, 42–43.)

Tutkimukset ovat osoittaneet köyhien sairastuvan fyysisesti herkemmin ja pitkäaikaisemmin joutuessaan tinkimään esimerkiksi lääkkeistä tai riittävästä hoidosta taloudellisesti tiukan tilanteen takia. Vaikka Suomessa julkinen terveydenhuolto mahdollistaa hoidon jokaiselle, kertovat tutkimukset huolestuttavan epätasa-arvoisesta tilanteesta eri sosioekonomisten luokien välillä. Esimerkkinä tästä toimii se, kuinka Suomessa rikkaimpaan viidennekseen kuuluva mies elää suunnilleen jopa 12,5 vuotta pidempään kuin tulotasoltaan heikoimpaan viidennekseen kuuluva mies. Naisten keskuudessa vastaava ero on 6,8 vuotta. (Eskelinen & Sironen 2017, 42–43.)

Päihteet ja mielenterveysongelmat sekä koulutus linkittyvät myös köyhyyden tuomiin ongelmiin. Matalasti koulutettujen keskuudessa alkoholista johtuvat kuolemansyyt ovat kolminkertaiset verrattuna korkeasti koulutettuihin. Huono-osaisten nuorten parissa on myös nähty alkoholin enenevään käyttöön liittyvä nouseva trendi. Mielenterveysongelmille altistuminen on köyhien keskuudessa huomattavasti todennäköisempää kuin taloudellisesti vauraampien joukossa. Lisäksi psyykkiseen kuormittuneisuuteen ajautuminen on työttömien kohdalla kaksinkertaisesti todennäköisempää ja lapsena koetun köyhyyden on todettu olevan yhteydessä mielenterveysongelmista kärsimiseen varhaisaikuisuudessa. (Eskelinen & Sironen 2017, 44–46.)

Köyhyyden seurauksista mainittakoon vielä yksipuolinen ravinto, ylivelkaantumisen riski ja asunnottomuuden vaara. Ravinnon yksipuolisuus näyttäytyy yhtenä köyhyyden seurauksena. Heikon taloudellisen tilanteen takia köyhän ei ole välttämättä mahdollista panostaa ruokavaliionsa, vaan on syötävä sitä mihin rahat riittävät. Huomioitavaa on myös se, että lähes yksi neljäsosa ruoka-avussa kävijöistä raportoi kärsineensä nälästä jatkuvasti tai melko usein kahden viimeisen kuukauden aikana. Ylivelkaantumisen riskin on todettu olevan huomattavan korkea yksinasuvilla, yksinhuoltajilla, työkyvyttömillä ja eläkeläisillä. Pienituloiselle rahan säästäminen ei usein ole mahdollista, jolloin yllättävät kuluerät voivat ajaa lopulliseen umpikujaan ja ratkaisuksi kokeillaan esimerkiksi pikavippejä. Vuonna 2016 maksuhäiriömerkintöjä löytyi 373 000 henkilöltä. Asunnottomuus ei Suomessa ole kovinkaan laaja ilmiö eikä se välttämättä

näyttäyty todellisena ongelmana kaikille. Totuus on kuitenkin, että asunnottomuus on juuri yksi köyhyyden kärjistyneimmistä muodoista. Asunnottomuuteen yksilön voivat ajaa esimerkiksi päihdeongelmat tai parisuhteen kariutuminen. (Eskelinen & Sironen 2017, 46–47.)

2.3 Aiempia tutkimuksia

Köyhyyttä koskevaa tutkimusta on tehty ja tehdään Suomessa melko laajalti. Muun muassa Tilastokeskus, Kansaneläkelaitos, Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitos sekä yliopistot ja eri tutkimuslaitokset tuottavat köyhyyttä käsittelevää tutkimustietoa. Myös kolmannen sektorien toimijat tekevät köyhyyttä koskevaa tutkimusta. (EAPN n.d.) Esittelen seuraavaksi muutamia tutkielmani aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia.

Merja Kallio (2003) on tutkinut köyhyyden todentumista jokapäiväisessä elämässä puheta-voilla ja sanavalinnoilla tuotettuna tutkielmassaan ja näihin tuotettuihin puhetapoihin asemoitumista. Kallio löysi tutkimuksessaan muun muassa eksistentiaalisen jäsenyyden, jossa korostui henkisesti rikkaan ja henkisesti köyhän vertailu. Tällä Kallio tarkoittaa, että materiaalisesti köyhä voi silti olla henkisesti rikas. Myös persoonallisuuden ominaisuuksilla tapahtuva köyhyyden selittäminen toimi yhtenä Kallion löytämänä jäsenyydenä. Kyseinen jäsenyys korosti köyhien olevan syyttä omaan tilanteeseensa muun muassa laiskuuden takia siinä missä hyvin toimeentulevien tilannetta selitettiin yksilöiden ahkeruudella ja kunnianhimolla. Kallio esittää tuloksissaan köyhyyteen vaikuttavan myös huonojen lähtökohtien kuten kodin tai koulutuksen, mutta toteaa näihin liitettävän myös persoonallisuuden piirteillä tapahtuvaa köyhyyden selitystä. Yhteenvedon Kallio toteaa köyhyyteen liittyvien puhetapojen olevan usein moraalisesti sävyttyneitä. (Em. 1, 111–112.)

Köyhistä tuotettuja diskursseja Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa sanavalintojen kautta tutkinut Talvi Rouvinen (2017) nostaa tuloksissaan esille köyhyyden määrittävän ikään kuin toiseutena ja irrallisena ”meistä”. Rouvosen tutkimuksen tuloksissa köyhyys muodostui ihmistä määritteleväksi ominaisuudeksi, joka omalta osaltaan vahvistaa köyhiin liitettyjä stereotyyppiä. Köyhiä ei nähty yksilöinä, vaan pikemminkin yhtenäisenä massana, joihin kaikki yleistetyt

määritelmät ja ominaisuudet voitiin liittää. Rouvinen toteaa tällaisen stereotypisoinnin haastavan köyhien tilanteeseen puuttumista. Köyhistä muodostettiin kuva haavoittuvina ja yhteiskunnan tukea ansaitsevina yksilöinä, mutta myös samalla säälin kohteena olevina laiskoina kansalaisina. (Em. 63.)

Köyhyyden ja huono-osaisuuden näkymättömyyttä esiintyy Suomen kaltaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Maria Ohisalo (2017) toteaa ruoka-apua hyödyntävien henkilöiden koettua hyvinvointia sekä huono-osaisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan ylläpitävämme yhteiskunnassamme herkästi illuusiota siitä, ettei huono-osaisuutta ole huolestuttavalla tasolla Suomessa ollenkaan. Totuus on kuitenkin se, että kaikkein huono-osaisimmat jäävät yleensä tutkimuskentän ulkopuolelle osallistumatta kansallisiin hyvinvointiselvityksiin. Ohisalo toteaa huono-osaisuuden kasaantuneen ja samalla hyvinvoivien ja huono-osaisten kansalaisten polkujen eriytyvän entisestään. (Em. 64–65.) Myös Annina Mutanen (2016) toteaa pro gradu -tutkielmassaan köyhien ja rikkaiden ajatusmaailmojen eroavan tilastollisesti toisistaan. Mutanen toteaa esimerkiksi köyhien kokevan tilanteensa johtuvan pitkälti rakenteellisista tekijöistä, kun taas rikkaat näkevät köyhyyden syiksi useammin yksilötason tekijät. (Em. 123.)

Häpeä on noussut köyhyyteen liittyvässä tutkimuksessa myös esiin merkittävänä teemana. Esimerkiksi Linda Tirrin (2021) tutkimuksessa ja Veera Rantasen (2022) tutkimuksessa häpeä nähtiin vahvasti köyhyyteen kietoutuneena. Tirrin tulokset osoittavat heikkoon taloudelliseen tilanteeseen liittyvän häpeän tuovan mukanaan tilanteen peittelyä, salailua ja ahdistusta. Tirrin tutkimuksen aineistona toimineen köyhyyskirjoituskilpailuun osallistuneiden äitien antamien selitysten mukaisesti Tirrin tulokset osoittivat äitien määrittelevän köyhyytensä johtuvan elämäntilanteiden muutoksista, sosioekonomisesta asemasta tai sosiaaliturvaan liittyvistä haasteista. (Tirri 2021, 55–56, 63.) Rantanen (2022) taas nosti esiin tutkimuksensa tuloksissa köyhyyteen liitettävän stigman ja kokemuksen siitä, kuinka köyhät luokiteltiin ikään kuin toisen luokan kansalaisiksi. Juuri diskurssit eli käsitykset ja merkitykset, joilla todellisuutta tuotamme, ylläpitävät Rantasen mukaan köyhyyteen liittyvää toiseuden kokemusta. (Em. 49–50.)

3. Köyhyys yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja sosiaalisen identiteetin teorian kannalta

3.1 Köyhyys Suomessa

Maailmanlaajuisella tasolla Suomella ja suomalaisilla voidaan sanoa menevän erinomaisesti. Erilaiset mittarit ja tulokset ovat osoittaneet Suomen olevan maailman parhaimpien maiden kärkipäässä ja suomalaisten elintaso, monellakin saralla, on korkea. (Saari 2015, 11.) Siltikään kaikki suomalaiset eivät tätä allekirjoita, eikä lähihistoriassa tapahtunut Suomen vaurastuminen ole koskettanut kaikki väestömme ryhmiä.

Suomessa vallitsevan köyhyden lähistoriaa tarkastellessa tulee palata vuoden 1990 lama-aikaan. Suuri osa väestöstä pääsi 90-luvun laman myötä mukaan osaksi yhteiskunnan vaurastumista ja positiivista kehitystä, mutta kaikista haavoittuvimmissa asemassa elävät putosivat muuhun väestöön verrattuna entistäkin heikompaan asemaan. (Saari 2015, 11–12.) Lama-aikaan yhteiskuntapolitiikka keskittyi kasvuun ja työllisyyteen, mikä on myöhemmin osoittautunut yhdeksi eriarvoistumista suomalaisessa yhteiskunnassa aiheuttaneeksi tekijäksi (Saari 2015, 69–70). Sen sijaan vauraasta tulotasosta nauttivat ottivat selkeän harppauksen taloudellisesti ylöspäin jättäen yhä laajenevan etäisyyden muuhun väestöön. 1990-luvun laman jälkeisten vuosien pienituloisuusasteen nousu on vaikuttanut erityisesti erilaisia sosiaalietuuksia ja tulonsiirtoja saaviin yksilöihin. Köyhyyden kesto ja uusiutuminen ovat lisääntyneet, lapsiköyhyys kasvanut ja pitkäaikaisesti pienituloisissa kotitalouksissa eläviä on yli kaksinkertaisesti enemmän tänä päivänä (Em. 11–12).

Vuosina 2008 ja 2010 suhteellinen köyhyys oli Suomessa korkeimmillaan. Tällöin jopa 14 prosenttia Suomen kotitalouksista lukeutui pienituloisiin. Vuonna 2015 pienituloisissa kotitalouksissa eläviä henkilöitä oli Suomessa 634 000 eli Suomen kyseisen vuoden väkiluvusta liki 12 prosenttia. Viimeisimpien tietojen valossa huomattavaa aineellista puutetta kärsiviä henkilöitä Suomessa on arviolta 118 000. (Eskelinen & Sironen 2017, 17.) Absoluuttista köyhyyttä

ei silti suomalaisessa yhteiskunnassa voida oikeastaan sanoa olevan sosiaalietuuksien mahdollistaessa yksilöille edes jonkinlaisen taloudellisen turvan (Isola & Suominen 2016, 26). Kansainvälisesti vertaillen Suomen tilanne onkin hyvä. Suomessa vallitseva köyhyys- ja syrjäytymisriski oli vuonna 2014 noin 16 prosenttia, kun taas esimerkiksi Bulgariassa kyseinen riski oli jopa 40 prosenttia. (Eskelinen & Sironen 2017, 16–19.)

3.2 Köyhä yhteiskunnassamme

Sosiologi Juho Saaren mukaan köyhyys tulisi nähdä yhteiskunnallisena ongelmana ja siihen tähtäävien ratkaisujen lähteä ministeriöistä, järjestöistä ja organisaatioista. Köyhyyttä ei tulisi säilyttää siis yksilön vastuulle, vaan siihen puuttumisen tulisi ponnistaa yhteiskunnan poliittisista ja institutionaalisista toimista (Saari 2005,11). Köyhyyteen liittyy vahva yhteiskunnallinen stigma, joka leimaa herkästi taloudellisesti huono-osaisten niin sanotuiksi kakkosluokan kansalaisiksi (Kangas & Ritakallio 2005, 33). Tämä linkittyy myös yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin köyhistä vaikuttaen näin köyhyyteen ja köyhiin suhtautumiseen sekä siihen puuttumiseen.

Saaren (2015) mukaan sivistynyt yhteiskunta on sellainen, joka huolehtii kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevista. Huono-osaisten turvaaminen ja heidän asemansa huomioiminen ovatkin sekä suomalaisten päättäjien että kansalaisten mielestä olennaisia toimia yhteiskunnassamme. Suomalaisten eriarvoistuminen taloudellisella mittakaavalla näyttäytyy tutkimusten mukaan negatiivisena piirteenä kansalaisilta kysyttäessä. Yhtenäisen aatemaailman haasteena on kuitenkin toimeen tarttuminen eriarvoistumisen ehkäisyn osalta. Erimielisyyttä yhteiskunnassamme herättävät pohdinnat esimerkiksi siitä, kenen vastuulla huono-osaisten ryhmät ovat, mikä on kyseisten ryhmien oman vastuun määrä, ketkä kaikki kuuluvat näihin heikoimmassa asemassa oleviin yksilöihin ja mitkä ovat toimivia menetelmiä huono-osaisuuden hallitsemiseksi. Ihmiset tulkitsevat eri ilmiöitä eri tavoin ja suhteuttavat niitä omiin maailmoihiinsa sopivalla tavalla. Siinä missä toiselle köyhyys voi näyttäytyä asiana, jonka merkitys on yhteiskunnallinen ja se tulee politisoida koskettamaan koko yhteiskuntaa, voi toisen mielestä köyhyys olla jokaisen yksilön omalla vastuulla. (Em. 77,83.)

Köyhyyttä voidaan siis tarkastella sekä yhteiskunnallisesta että yksilöllisestä näkökulmasta. Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö kantaa suurinta vastuuta köyhyyden ja eriarvoisuuden

hallitsemisen suhteen. Suomalaiset kansana ajattelevat pääasiassa huono-osaisuuden syntyneen rakenteellisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä. Yhteiskunnallisia syitä ajautua köyhyyteen voivat olla esimerkiksi alojen pienipalkkaisuus tai korkeat asumiskulut. Suomalaiset eivät kuitenkaan ajattele köyhyyttä aiheuttavan esimerkiksi sosiaalietuuksien taso tai terveydenhuoltomaksut. (Saari 2015, 101–102.) Sen sijaan yksilöllisinä tekijöinä köyhyyden taustalta Saari (2015) löytää addiktiot ja esimerkiksi koulutuksen puutteen. Erityisesti päihdeongelmien nähdään selittävän köyhyyttä osaltaan, kun taas mielenterveysongelmien merkitys on melko pieni. (Em. 101.)

Eriarvoistumisen ongelmana ei niinkään ole köyhyyden kasvaminen vaan elintason nousu, johon kaikki väestöryhmät eivät ole yltäneet syystä tai toisesta. Yhtenä suomalaisen yhteiskunnan eriarvoistumisen haasteena nähdään myös sosiaalietuuksien ja tulonsiirtojen hyödyntämisen pitkäaikaistuminen tietyissä ryhmissä. Näissä väestöryhmissä on nähtävillä erilaisia elämänhallinnallisia haasteita ja moniongelmaisuutta, jotka rajoittavat yksilöiden mahdollisuuksia laajasti. (Saari 2020, 76.) Kaksi suomalaista köyhyyttä kuvaavaa teemaa ovatkin hidastunut tuloliikkuvuus ja köyhyyden toistuminen. Ensimmäisellä tarkoitetaan sitä, kuinka pienituloisiin kuuluvat yhä useammin myös jäävät pienituloisiksi. Köyhyyden toistuminen taas liittyy köyhyyden pitkittymiseen. (Isola & Suominen 2016, 44.) Olennaista olisikin tutkia, minkä takia kaikki suomalaiset eivät ole kyenneet nostamaan elintasoaan ja mitkä tekijät tähän vaikuttavat. (Saari 2020, 23–24).

3.3 Me köyhät, ne rikkaat - köyhyys sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta

Sosiaalisen identiteetin teoria on Henri Tajfelin ja John Charles Turnerin kehittämä teoria, jolla viitataan yksilön tapaan määritellä itseään ja identiteettiään sosiaalisten ryhmien kautta, joihin kokee kuuluvansa. Teorian mukaan yksilö on tietoinen sosiaalisesta todellisuudesta kyettessään määrittämään oman paikkansa ja asemansa eri sosiaalisten ryhmien kautta. Yksilö tarkastelee oman ryhmänsä ja sitä kautta myös itsensä asemaa ja arvoa peilaten sitä koko sosiaaliseen todellisuuteensa. Sosiaalisen identiteetin teorialle olennaista on yksilölle ominainen tarve ja halu nähdä oma sisäryhmänsä positiivisessa valossa, jotta käsitys itsestä olisi hyvä.

Näin yksilö kykenee säilyttämään harmonian sosiaalisesta todellisuudestaan (Zakiryanova & Redkina 2020, 2.)

Sosiaalisen identiteetin teorialle tyypillistä on jakaa sosiaaliset ryhmät sisä- ja ulkoryhmiin. Yksilö identifioituu sisäryhmäänsä eli ”meihin” ja erottaa itsensä ulkoryhmästä, johon ei identifioitu käyttäen tästä ryhmästä usein muotoa ”ne”. Olennaista omaan ryhmään identifioitumisessa onkin juuri sen ryhmän erottaminen, johon yksilö ei koe kuuluvansa. (Jenkins 2014, 22) Ihmisluonnolle on ominaista vertailla omaa sisäryhmää itselle edullisemmassa valossa ja pyrkiä erottautumaan myönteisellä tavalla ulkoryhmästä. Oman ryhmän etua ja mainetta saateen nostaa esimerkiksi korostamalla ulkoryhmän huonoja ominaisuuksia. Lisäksi ihmiset luovat niin kutsuttuja sosiaalisia kategorioita hahmottaakseen omaa ja muiden asemaa omassa maailmassaan. (Zakiryanova & Redkina 2020, 2) Tällaiselle kategorisoinnille tyypillistä on myös stereotypoiminen, jolloin yksilön on helpompi hallita sosiaalista todellisuutta ennustamalla esimerkiksi tietylle väestöryhmälle stereotyyppistä eli yleistetyn oletuksen mukaista toimintaa. (Jenkins 2014, 192)

Köyhyyttä ja köyhän asemaa voidaan sosiaalisen identiteetin teorian kannalta tarkastella nimenomaan sisä- ja ulkoryhmään identifioitumisen näkökulmasta. Esimerkiksi köyhyyttä kokeva yksilö pitää usein sisäryhmänään muita köyhiä ja pienituloisia, jolloin ulkoryhmäksi muodostuvat ihmiset, jotka eivät koe elämässään köyhyyttä. Kärjistettynä esimerkkinä toimii rikkaat vastaan köyhät. Olennaista on, että yksilö kokee hänellä itsellään olevan jokin tietty sama ominaisuus kuin sisäryhmällä, kuten köyhällä rahan puute, ja ulkoryhmällä taas tätä ominaisuutta ei ole. Jos yksilön minäkuva sen sijaan näyttäytyy itselle negatiivisesti eikä oma sisäryhmä mahdollista muutosta tähän, on yksilön sosiaalinen todellisuus vaarassa haavoittua. Tällöin yksilö yleensä pyrkii heikentämään ulkoryhmän arvoa oman ryhmänsä ja itsensä mainetta nostaakseen tai ponnistelee vaihtaakseen sosiaalista ryhmää suojellakseen identiteettiään. (Zakiryanova & Redkina 2020, 4 .)

4. Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymys ja tutkielman aineisto

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää yhteiskunnassamme vallitsevia köyhyyteen ja köyhiin liittyviä käsityksiä. Eriarvoistumisen lisääntyessä ja polarisaation kasvaessa suomalaisessa yhteiskunnassa on erityisen tärkeää pohtia minkälaisia näkemyksiä köyhiin ihmisiin ja köyhyyteen liitetään. Tutkimuskysymykseksi muodostui:

Millaisia diskursseja suomalaiset liittävät köyhiin ja köyhyyteen?

Tutkielmani aineistona toimii tutkimuskysymykseeni parhaiten vastauksia antava Helsingin Sanomien vuoden 2015 köyhyyskyselyn avomuuttuja Q8: *”Kuvaile millainen ihminen on Suomessa sinun mielestäsi köyhä: mistä tunnet köyhän ihmisen?”* Kyseinen avomuuttuja pitää sisällään 5718 vastausta, joten olen tutkimukseni rajallisuuden vuoksi joutunut valikoimaan vain osan vastauksista tutkimukseeni. Tutkimukseeni valitsin 294 ensimmäistä avomuuttuja Q8:n vastausta. Kyseisestä vastausmäärästä syntyi 30 liuskaa tekstiä Word-tiedostoon.

Helsingin Sanomien köyhyyskyselyssä pyrittiin selvittämään suomalaisten ajatuksia köyhyydestä. Kysely on osa tutkimuksesta Kaksi Suomea – Kasvaako eriarvoisuus ja sisältyy Jakautuuko Suomi -hankkeeseen, joka käsittelee laajasti Suomessa tapahtuvaa eriarvoistumista (Koneen säätiö 2018). Aineisto pitää sisällään 9529 havaintoa ja 74 muuttujaa. Taustamuuttujina köyhyyskyselyssä olivat ikä, sukupuoli, tulot, korkein suoritettu koulutus, talouden kokoluokka, maakunta, suuralue, asuinkunnan tyyppi ja yli 67 000 asukkaan kunnat. Kyselyyn vastanneista naisia oli 70 prosenttia ja miehiä 24,3 prosenttia. Vastaajien keski-ikä oli noin 38 vuotta ja koko talouden kuukauden bruttotulojen keskiarvo oli 4845,74 euroa. Suurin osa vastaajista asui yhden tai kahden hengen talouksissa sekä oli korkeakoulutettuja, kaupunkimaisessa kaupungissa asuva ja Uudeltamaalta.

4.2. Menetelmänä diskurssianalyysi

Tutkimukseni on muodoltaan kvalitatiivinen tutkimus ja analyysimenetelmänä toimii diskurssianalyysi. Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jonka pyrkii on selittämään ja kuvaamaan eri ilmiöiden ja tapahtumien seurauksia sekä luonnetta (Pietikäinen & Mäntynen 2019). Diskurssianalyysi taas pohjautuu ajatukseen, kuinka eri ilmiöt voidaan tuoda ymmärrettäviksi hyvinkin eri keinoin. Tällöin keskiöön nousevat kuvaukset ja selitykset, joita toimijat käyttävät keskusteluissa ja muodostavat siten sosiaalista todellisuuttaan. (Suoninen 2016, 231–232.) Tutkiessani köyhyyteen ja köyhiin liitettyjä käsityksiä keskityn tarkastelemaan minkälaisia merkityksiä aineistoni vastaajat köyhistä ja köyhyydestä muodostavat sanavalinnoillaan ja siten kuvaavat omaa sosiaalista todellisuuttaan.

Diskurssien voidaan nähdä liittävän sosiaalisen ja kielellisen puolen toisiinsa. Myös tietynlaisen ajan sekä paikan myötä muovaantuvien yhteiskunnan kirjoittamattomien sääntöjen ja normien nähdään vaikuttavan diskursseihin. Diskurssit ikään kuin luovat kohdetta, josta ne puhuvat. Tällä tarkoitetaan asioiden merkityksellistämistä tietyn näkökulman kautta muodostaaksemme näkemyksemme niistä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019.) Diskurssianalyysissä keskitytään pohtimaan esimerkiksi ”mitä sanotaan”, ”miten sanotaan” ja ”missä tilanteessa sanotaan”. Näiden kysymysten myötä kielenkäytön merkitysten ja tilannesidonaisuuksien ymmärtäminen hahmottuu selkeämmin tutkijalle. (Suoninen n.d.)

Diskurssianalyysin teoreettinen puoli löytyy pitkälti sosiaalisen konstruktionismin ajatuksesta. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan tutkimamme asiat sisältävät meille aina merkityksiä ja symboleita, jotka ovat muotoutuneet kulttuurimme kautta ja sosiaalisten suhteiden myötä. (Jokinen 2016, 251–252.) Aineistoni vastaajien on esimerkiksi oletettu ymmärtävän, mitä köyhyys on, mutta juuri sosiaalinen konstruktionismi luo tutkimukseen mielenkiintoisen puolen jokaisen vastaajan rakentaessaan itselleen erilaisen ja yksilöllisen kuvan köyhyydestä. Diskurssianalyysin avulla pyrin löytämään juuri nämä kielenkäytössä muodostuvien sosiaalisten todellisuuksien eriävät ja yhtenevät näkökulmat ymmärtääkseni laajemmin aineistoni vastaajien ajatuksia köyhistä ja köyhyydestä.

4.3 Analyysiprosessi

Aineiston analyysin aloitin siirtämällä aineistoni sisältämät 294 vastausta Word-tiedostoon ja poistamalla vastauksien väleistä turhat rivivälit. Kommentit olivat anonymisoituja ja mahdolliset tunnistetiedot jo valmiiksi poistettuja, joten tämä nopeutti analyysiprosessini aloittamista huomattavasti. Word-tiedostona aineistostani tuli 30:n liuskan pituinen.

Aineiston Wordiin siirtämisen jälkeen korostin aineistosta esiin nousevia käsityksiä ja merkityksiä pitäen mielessäni tutkielmani tutkimuskysymyksen: ”Millaisia diskursseja suomalaiset liitävät köyhiin ja köyhyyteen?”. Pystyin abstrahoimaan aineistoania eli liittämään keskeisiä havaintoja suuremmaksi kokonaisuudeksi tarkastelemalla samanlaisten ja erilaisten ajatusten esiintymistä aineistossa (Pietikäinen & Mäntynen 2019). Nostettuani esiin selkeimpiä vastauksista nousevia käsityksiä, pystyin värikoodaamaan neljällä eri värillä selkeitä esiin tulleita teemoja. Alkuperäisinä teemoina toimivat häpeä ja syrjäytyminen, köyhyyden muoto, yhteenpuputaminen ja ankaruus. Myöhemmin näitä teemoja laajemmin kokonaisuutena tarkastellessani ne muodostivat neljä tutkielmassani käyttämäni diskurssia: köyhyys ulossulkemisena, köyhyys kohtalona, stereotyyppiset köyhät ja syyllistetyt köyhät.

Olennaista analyysiprosessissa oli huomioida nimenomaan kielenkäyttö ja sanavalinnat analyysimenetelmäni ollessa diskurssianalyysi, joka pyrkii hahmottamaan kielenkäytön myötä luomaamme sosiaalista todellisuutta. Kiinnitin huomiota erityisesti sanavalintojen samankaltaisuuteen ja eroavaisuuteen. Näin pystyin tarkastelemaan erilaisia sosiaalisia todellisuuksia, joita köyhistä ja köyhyydestä muodostettiin.

4.4 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen teko edellyttää aina tiettyjen sääntöjen noudattamista, jolloin hyvä tieteellinen käytäntö toteutuu. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa tutkijoiden velvoitetta hankkia ja tutkia tietoa eettisesti hyväksytyillä tavoilla, jotka ovat tiedeyhteisön allekirjoittamia. (Vilka 2021.) Tutkimuksen eettisyyden huomioimiseksi tulee tutkimuksessa huomioida muun muassa tutkittavien yksityisyys, ihmisarvo ja itsemääräämisoikeus. Olennaista on pyrkiä välttämään minkäänlaisen vahingon tai riskin aiheuttamista tutkittaville sekä ylläpitää tutkittavien

tasa-arvoista kohtelua. Tämä sisältää myös tutkijan oman aseman tarkastelun, jotta tutkija ei hyödynnä rooliaan väärällä tavalla, vaikka olisi eri mieltä tutkittavien kanssa. (Vuori n.d.)

Eettiselle tutkimukselle ominaista on avoimuus ja tieteen näkökulmasta on tärkeää pohtia, miksi juuri tästä aiheesta kaivataan tutkimusta. Olennaista on lisäksi pohtia millä tavalla tutkittava aihe voi lisätä ymmärrystä mukanaan. (Vuori n.d.) On huomioitava miten tutkimuksen tulokset esitetään ja pohdittava tutkimuksen antamaa lisätietoa sekä emansipatoriaa. Emansipatoriolla tarkoitetaan tutkimuksen vahvistavan eri alojen ajattelutapoja sekä yhteistoimintaa. Tällöin tutkimukset ovat osana luomassa uusi tapoja sekä ideoita arkipäivän työelämään ja tukemassa esimerkiksi poliittista päätöksen tekoa. (Vilkkä 2021.)

Tutkielmassani olen huomionut eettisyyden sitoutumalla hyödyntämään tutkimusaineistoani kunnioituksella sekä käyttämään sitä vain ja ainoastaan kandidaatintutkielmaani. Avokysymyksen Q8, jota tässä tutkielmassani hyödynnän, vastauksien anonymiteetistä on huolehdittu Helsingin Sanomien köyhyyskyselyn 2015 tekijöiden puolesta poistamalla vastauksista tunnisteteollisuustietoja. Kyseisiä poistettuja tunnisteteollisuustietoja ovat muun muassa sähköpostioitteet tai spesifit ammatit. Tutkimuksen eettisyyttä ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaakseni pyrin tutkijana pysymään objektiivisena diskurssianalyysia tehdessäni ja huolehtimaan, ettei asemani vaaranna tutkimukseni aineistoa tai sen tuloksia. Pyrin myös tutkielman johtopäätöksissä nostamaan esiin pohdintaa siitä, kuinka esimerkiksi aineistoni sukupuolijakauma tai vastaajien ikä vaikuttavat tuloksiin.

5. Köyhiin ja köyhyyteen liitetyt merkitykset

Tässä osiossa tarkastelen aineistostani löytämiäni diskursseja, joita suomalaiset köyhistä kantavat. Olen poiminut aineistoni vastauksista käsityksiä ja merkityksiä, jotka avaavat köyhiin liitettyjä asenteita ja ajatuksia. Löytämieni käsitysten avulla olen onnistunut muodostamaan neljä erilaista diskurssia ja siten hahmottelemaan kielellisesti rakennettua todellisuutta, jota köyhistä kannetaan. Muodostamani diskurssit ovat: köyhyys ulossulkemisena, köyhyys kohtalona, stereotyyppiset köyhät ja syyllistetyt köyhät. Seuraavaksi avaan edellä mainittujen diskurssien sisältöä. Tutkielmani viimeisessä osiossa eli johtopäätöksissä pohdin diskurssien kautta köyhille ja köyhyydelle annettuja merkityksiä sekä niiden yhteyttä tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen eli sosiaalisen identiteetin teoriaan.

5.1 Köyhyys ulossulkemisena

Ensimmäiseksi diskurssiksi olen nostanut ulossulkemisen diskurssin, joka muodostui vahvasti aineistoni vastauksien pohjalta. Ulossulkemisella tarkoitan tässä yhteydessä yhteiskunnan palvelujen ja sosiaalisten piirien ulkopuolelle joutumista yksilön henkilökohtaisten resurssien puutteen takia. Vastauksissa korostui useaan otteeseen muun muassa köyhän osallistumismahdottomuus erilaisiin sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta olennaisiin asioihin. Esiin nostettiin esimerkiksi juhlista tai muusta vastaavasta sosiaalisesta tapahtumasta poisjääminen heikon rahallisen tilanteen takia. Harrastuksista karsiminen mainittiin myös useasti ja tätä korostettiin erityisesti lapsiperheiden ja lasten osalta. Ulossulkeminen ja syrjäytyminen nousivat esiin vastauksissa niin henkilökohtaisissa kokemuksissa kuin köyhistä objektiivisella tasolla puhuttaessa.

“Köyhyys on sosiaalista, yhteiskunnallista ja taloudellista näköalattomuutta, sitä ettei ole pääsyä osaksi samoja verkostoja ja osallistumista kuin muutkin.”

Osallistumattomuus liittyi vastauksissa olennaisesti ulosulkemisen kokemukseen. Köyhyyden nähtiin heikentävän mahdollisuuksia sosiaalisten suhteiden ylläpitoon juuri rahallisten menojen takia. Monet vastaajat kokivat sosiaalisten kontaktien ja menojen vaativan ylimääräistä rahanmenoa ja köyhällä ei nähty tähän olevan mahdollisuutta tulojen riittäessä juuri ja juuri peruselämän edellytyksiin. Sosiaalisten kontaktien kärsiessä ja yksilön joutuessa jättäytymään erinäisistä menoista ja tapahtumista pois, koki moni joutuvansa ulkopuoliseksi yhteiskunnan ja lähipiirinsä verkostoista. Ulossulkeutumisen myötä aiheutui syrjäytymistä ja häpeää omasta tilanteesta. Oman taloudellisen tilanteen haastavuutta ei haluttu tuoda välttämättä edes lähipiirin tietouteen siitä koetun häpeän takia, vaan se pyrittiin salaamaan.

5.2 Köyhyys kohtalona

Toiseksi diskurssiksi muodostui ”köyhyys kohtalona”. Tämä diskurssi syntyi vastauksista noustessa esiin subjektiivinen näkökulma ja asennoituminen köyhyyteen. Köyhyys nähtiin osittain hyväksyttynä osana yksilön kohtaloa ja elämää sekä toisaalta väliaikaisena vaiheena, josta oli tarkoitus ja toive päästä pois. Köyhyyteen asennoituttiin myös vaihtelevin tavoin. Osassa vastauksissa heikko taloudellinen tilanne ei tuntunut aiheuttavan samalla tavalla tuskaa ja murhetta kuin toisissa vastauksissa. Köyhyys saatettiin kokea ikään kuin valintana ja elämässä rikkauksina nähtiin muut tekijät kuin rahalliset. Useat tuntuivatkin ajattelevan, etteivät ole köyhiä, vaikka yhteiskunnan määritelmien mukaan köyhiksi lukeutuivatkin.

”Minulla on rikas elämä, vaikka rahallisesti olen köyhä.”

Köyhyyden muoto, jolla tässä yhteydessä tarkoitan köyhyyden pitkäaikaisuutta tai väliaikaisuutta, nousi useasti esiin vastauksissa. Vastauksissa mainittiin useasti muun muassa perheellisten köyhyys, joka oli pitkäaikaista vanhemman tai vanhempien työelämässä mukana olemisesta huolimatta. Lisäksi useaan otteeseen esiin nousi opiskelijoiden köyhyys, josta selkeästi juuri itse opiskelijat tai opiskelijana aiemmin olleet kirjoittivat. Opiskelijat kokivat köyhyyttä yhteiskunnallisella tasolla mitattuna ja osa tuntui kärsivän heikosta taloudellisesta tilanteesta kovastikin. Kuitenkin opiskelijoiden köyhyyteen liittyvissä vastauksissa yhdistyi

tilanteen väliaikaisuuden korostaminen ja ajatus tutkinnon mahdollistamasta paikasta työelämässä sekä näin taloudellisesta vakaudesta tulevaisuutta ajatellen.

”Mitä enemmän mietin asiaa, olen sitä mieltä että KÖYHÄ SUOMALAINEN ON TYÖTÖN OPISKELIJA. Kaikki muut työttömät ja köyhät saavat enemmän apua Kelalta. Työttömillä opiskelijoilla tilanne on taloudellisesti kaikista huonoin. Onneksi työttömillä opiskelijoilla on kuitenkin hyvät mahdollisuudet tulevaisuudessa opiskelujen takia.”

Toiset näkivät köyhyyden ja köyhyydessä pitäytymisen myös valintana yksilön esimerkiksi kieltäytyessä säännöllisesti työtarjouksista. Esimerkiksi työttömyyden ja siten heikossa taloudellisessa tilanteessa elämisen koettiin olevan parempi vaihtoehto kuin epämieluisassa työssä heikolla palkalla sinnittelyn. Myös köyhän kohtaloon tyytyminen nousi vastausissa esille. Tällöin köyhyyttä ei nähty valintana, vaan enemminkin oman tilanteen suhteen luovuttamisena. Köyhyys nähtiin asiana, johon voitiin joutua, eikä tilannetta kyetty yrityksistä huolimatta parantamaan. Tällöin köyhyyteen joutuminen voidaan tulkita yksilön kohtalon kannalta negatiivisena ja yksilön hyvinvointia heikentävänä tekijänä yksilön kokiessa mahdottomana muuttaa tilannettaan.

5.3 Stereotyyppiset köyhät

Kolmanneksi diskurssiksi muodostui ”stereotyyppiset köyhät”. Köyhiä tunnuttiin ikään kuin kategorisoitavan samaan nippuun ilman yksilöllisten erojen huomioimista. Siinä missä vastaukset sisälsivät paljon pohdintaa siitä, ettei köyhää voi ulkonäön perusteella tunnistaa, nostettiin vähintäänkin yhtä paljon esille köyhiin liitettyjä ominaisuuksia ja piirteitä. Diskurssiksi muodostin stereotyyppiset köyhät, sillä mielestäni tämä palveli parhaiten köyhiin liitettävien käsitysten ymmärtämistä.

”Kaikki köyhät on laitettu samaan nippuun vaikka köyhyyden syitä on kymmeniä.”

Köyhien samaan nippuun stereotypisoimisen myötä intersektionaaliset erot eivät juuri tulleet vastauksissa esille. Intersektionaalisuudella tarkoitetaan risteäviä eroja, jotka vaikuttavat ihmisen asemaan. Köyhyyttä ja köyhiä tarkastellessa tulisi esimerkiksi huomioida monien eri tekijöiden, kuten sukupuolen, iän ja yhteiskuntaluokan, vaikutus. (THL 2021.) Usein ihmiset kuitenkin niputtavat jonkinlaisen ihmistyyppin, tässä tapauksessa köyhän, tiettyyn kategoriaan. Tähän diskurssiin vastauksista nousikin yllättävän paljon ulkoisia merkkejä, joiden myötä ihmisen voitiin päätellä köyhäksi. Lisäksi esille tuotiin erilaisia piirteitä ja ongelmia, joita köyhyyden ajateltiin tuovan mukanaan. Heikon hygienian, päihde - ja mielenterveysongelmien sekä heikon koulutustason tai kouluttamattomuuden nähtiin olevan köyhille ominaisia. Vastauksissa ilmeni myös köyhiin liitettävän huonot käytöstavat, arkuuden ja esimerkiksi ”pälyilevän katseen”.

5.4 Syyllistetyt köyhät

Neljänneksi diskurssiksi syntyi ”syyllistetyt köyhät”. Päädyin nimeämään tämän diskurssin kyseisellä tavalla, sillä vastaukset sisälsivät armottomuutta sekä tuomitsemista köyhän tilanteeseen liittyen. Köyhyys nähtiin pitkälti itseaiheutettuna ja heikkoon taloudelliseen elämäntilanteeseen päätyminen sekä siinä pysyminen yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista riippuvaisena. Köyhyyden kuvailtiin johtuvan muun muassa uusavuttomuudesta, laiskuudesta tai yksinkertaisuudesta. Huomioitava seikka oli vastauksien voimakas sävy, jossa korostui syyllistävä asenne ja empatian puute köyhiä kohtaan.

"Köyhä tässä maassa on se joka KEHTAA valittaa ja itkeä kuinka on vaikeaa kun ei ole rahaa eikä töitä, varsinkin kun ei suostuta ottamaan vastaan ns. paskaduuneja"

Huomionarvoista oli myös se, kuinka osa näistä vastauksista oli selkeästi itse köyhyyttä kokeneiden/kokevien ihmisten kirjoittamia. Vaikka vastaajat olivat itse eläneet ilmeisemmin köyhyysrajan alapuolella ja kokivat olleensa köyhiä, heillä ei juuri ollut empatiaa köyhiä kohtaan. Mahdollisena selityksenä tähän toimii se, että kyseiset köyhyyttä kokeneet vastaajat

olivat ilmeisesti onnistuneet kohottamaan elintasoaan. Kyseiset vastaajat tuntuivat pitävänsä itseään ikään kuin viisaampina yksilöinä pystytyttyään pyristelemään pois köyhyydestä. Tämä seikka selittääkin mahdollisesti sitä, miksi osa näki köyhyyden johtuvan nähtiin yksilön ominaisuuksista ja jopa älykkyydestä.

"Tärkeästi sanottuna uskon, että suomalaiset köyhät ovat tyhmempiä ja laiskempia kuin minä."

Myös erilaisten ihmisten ja ihmiskohtaloiden koettiin olevan enemmän oikeutettuja köyhyyteen kuin toisten. Esimerkiksi vammaisten ja vammautuneiden köyhyyttä tunnuttiin ymmärtävän ja hyväksyvän eri tavalla kuin muiden. Näitä ihmisryhmiä oltiin myös valmiita auttamaan ja tukemaan heikossa taloudellisessa tilanteessaan enemmän kuin esimerkiksi työttömiä tai päihdeongelmaisia. Näiden "todellisten köyhien" ja köyhyyteen "oikeutettujen" henkilöiden auttaminen nähtiin yhteiskunnallisena tehtävänä ja heidän tilannettaan kohtaan tuntuu riittävän ymmärrystä toisin kuin sellaisia kohtaan, joiden köyhyys nähtiin itseaiheuttettuna tai persoonasta johtuvana.

6. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut köyhiin ja köyhyyteen liittyviä käsityksiä sekä heistä kielellisten merkitystä myötä muodostettua todellisuutta. Tutkielmani tutkimuskysymyksenä toimi ”Millaisia diskursseja suomalaiset liittävät köyhiin ja köyhyyteen?”, johon olen pyrkinyt vastaamaan aineistostani muodostamieni diskurssien avulla. Aineiston pohjalta syntyi neljä eri diskurssia: köyhyys ulossulkemisena, köyhyys kohtalona, stereotyyppiset köyhät ja syyllistetyt köyhät. Seuraavaksi avaan tutkielmani johtopäätöksiä liittyen köyhiin ja köyhyyteen yhdistettyihin käsityksiin. Tarkastelen köyhyyttä ja köyhiä myös tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen eli sosiaalisen identiteetin teorian valossa ja aiempiin tutkimuksiin reflektoiden.

Tutkimuksen tulokset osoittavat köyhyyden näyttäytyvän mahdottomuutena täyttää yhteiskunnan vaatimuksia ja odotuksia heikon taloudellisen tilanteen takia. Tätä kautta muodostui kokemus ulossulkemisesta, joka analyysini yhdeksi diskurssiksikin muodostui. Rahan puutteen takia sosiaalisista tilanteista poisjääminen lisäsi häpeän ja syrjäytymisen kokemusta, joiden osaltaan voidaan nähdä edesauttavan köyhien huonoa asemaa heidän yrittäessään peitellä taloudellisesti tiukkaa tilannettaan tuomatta sitä tukiverkoston tietouteen. Tämä vahvistaa myös Tirrin (2021) tutkimuksen tuloksia siitä, kuinka heikko taloudellinen tilannetta aiheuttaa yksilöille häpeää ja tilanteen peittelyä. Tällöin on kasvava riski, että lähipiirin ja yhteiskunnan ymmärrys köyhien tilanteesta sekä tarvitsemasta tuesta jää vajaaksi. Kuten Ohisalokin (2017, 64) tutkimuksessaan toteaa, jäävät usein kaikista heikko-osaisimmat unholaan erilaisista yhteiskunnan eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta käsittelevistä tutkimuksista.

Köyhyys kohtalona -diskurssi piti sisällään vastauksissa esiin nousseita merkityksiä vastaajien asennoitumisesta köyhyyteen ja siitä, nähtiinkö köyhyys väliaikaisena vai ennemminkin pysyvänä osana elämää. Useat vastaukset korostivat suhtautumistavan merkitystä rahalliseen tilanteeseen. Rikkauksien ei nähty syntyvän vain materiaalisista ja rahallisista omaisuuksista, vaan muista tekijöistä. Myös Kallion (2003) tutkimuksessa havaittiin rikkauksien löytyvän enemmän henkisistä tekijöistä kuin materiasta.

Opiskelijoiden köyhyys nousi useassa vastauksessa esiin, mutta sitä perusteltiin väliaikaisena vaiheena eikä tilannetta nähty siinä mielessä toivottomana. Kuitenkin vastauksissa kuului selvä opiskelijoiden köyhyydestä kärsiminen elämäntilanteen väliaikaisuudesta huolimatta. Tämä tukee Tirrin (2021) tutkimuksen tuloksia siitä, kuinka elämäntilanteen muutokset vaikuttavat usein herkästi myös taloudelliseen tilanteeseen. Yhteiskunnallisella tasolla olisikin tärkeää pohtia hyväksytäänkö opiskelijoiden taloudellinen kärsimys tilanteen väliaikaisuudesta huolimatta huomioon ottaen, että useiden opiskelijoiden opiskeluvuodet kestävät jopa viisi vuotta.

Köyhiin liitettyjä stereotyyppioita nousi aineistosta useita, vaikka toisaalta myös koettiin, ettei köyhää voida ulkoisesti tunnistaa. Köyhät niputettiin päihde -ja mielenterveysongelmaksi sekä heikosti koulutetuiksi ja heidät koettiin voitavan tunnistaa toisinaan myös puutteellisesta hygieniasta. Rouvisen (2017) tutkimuksen tuloksissa havaittiin samankaltaista stereotyyppisointia ja köyhien niputtamista ikään kuin samaan kategoriaan ilman intersektionaalisuuden huomiointia. Stereotyyppioita ylläpitävät toimet luovat varjoa ja stigmaa köyhien ylle, jos heidät kaikki niputetaan samanlaisiksi. Kuten Rouvisenkin (2017) tulokset osoittavat, media on aktiivisesti mukana luomassa kuvaa köyhistä sekä köyhyydestä ja sen tuottamat kuvaukset iskostuvat yksilöiden mieleen rakentaen heidän sosiaalista todellisuuttaan ja mielikuviaan.

Viimeisimmäksi diskurssiksi syntyi ”syyllistetyt köyhät”. Kyseiseen diskurssiin sisältyi nimensä mukaisesti voimakas syyllistäminen köyhiä kohtaan ja ajatus siitä, että toiset olivat ”oikeutetummin” köyhiä kuin toiset. Vastaukset, jotka sisälsivät köyhyydestä syyllistävään sävyyn kirjoittamista, oli kirjoitettu pääasiassa siinä muodossa, etteivät vastaajat itse vaikuttaneet kokeneen köyhyyttä tai olivat päässeet pois köyhyydestä. Ihmiset, jotka yhä pyristelivät köyhyydessä, tunnuttiin näkevän ikään kuin kakkosluokan kansalaisina niihin verrattuna, jotka olivat päässeet köyhyydestä pois tai selvinneet siitä valittamatta. Tämän voidaan osaltaan nähdä tukevan Mutasen tutkielman (2016, 123) tuloksia siitä, että rikkaiden ja köyhien ymmärrykset köyhyydestä ja sen syistä eroavat.

Tutkimuksen tulokset tukevat lisäksi Mutasen (2016) päätelmiä siitä kuinka rikkaat näkivät köyhien tilanteen johtuvan useammin yksilöllisistä tekijöistä, kun taas köyhät näkivät tilanteensa syyksi enemmän rakenteelliset tekijät. Myös Kallion (2003) tutkimus on osoittanut

osan ihmisistä selittävän köyhyyttä persoonallisuuden piirteistä, kuten laiskuudesta johtuvana. Tämän tutkielman tulokset tukevat tätä Kallion (2003) havaintoa. Köyhiä syyllistävät sanavalinnat, joita aineistoni vastaukset sisälsivät, kertovat yhteiskunnassamme vallitsevista köyhiin liitetystä käsityksistä. Tämä vahvistaa Rantasen (2022) tutkimuksen tuloksia siitä, miten köyhiin liittämämme stigma luovat toiseuden kokemusta köyhille ja nämä stigma vahvistavat muodostaessamme todellisuuttamme sanavalintojen myötä luomiemme merkitysten kautta.

Ulossulkemisen ja kohtalon diskurssien vastauksissa köyhyydestä kirjoitettiin useasti minämuodossa, jolloin vaikutelmaksi muodostui, että köyhyyden ja sitä kautta yhdeksi tutkielmani diskurssiksikin muodostuneen yhteiskunnasta ulossulkemisen kokemukset olivat henkilökohtaisia. Sosiaalisen identiteetin teorian kannalta huomionarvoista on sisä- ja ulkoryhmään jakautuminen köyhiin lukeutuvien ja köyhiin kuulumattomien välillä. Ulossulkeminen polarisoi kansalaisia voimakkaasti syrjäytyneisiin sekä yhteiskunnan verkostoista pudonneisiin ja vastaavasti yhteiskunnan palvelujen piirissä oleviin syrjäytymättömiin. Näin muodostuu sosiaalisen identiteetin teorialle ominainen "me vs. ne" -asetelma, joka omalta osaltaan vahvistaa köyhien ulossulkemista muusta yhteiskunnasta. Voimakas samaistuminen sisäryhmään, tässä tapauksessa kärjistetyksi joko pienituloisiin tai suurituloisiin, aiheuttaa pahimmillaan sosiaalisen identiteetin teorialle tyypillistä polarisoitumista ryhmien välillä ja siten myös epätasa-arvon kasvua yhteiskuntamme sosioekonomisten luokkien välillä.

Stereotypisoinnin ja syyllistämisen diskursseihin sisältyneet vastaukset sen sijaan koostuivat pitkälti ulkoryhmästä kirjoittamisesta vastaajien käyttäessä monikon kolmatta persoonaa. Sosiaalisen identiteetin teorialle tyypillinen ulkoryhmän vähättely ja halu nähdä oma sisäryhmä paremmassa valossa, näyttäytyi myös vastauksissa esiintyvänä tapana liittää köyhiin vahvoja stereotypioita, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia. Stereotypioita sisältävissä vastauksissa köyhistä puhuttiin pääasiassa ne-muodossa eli ulkoryhmänä. Tämä tukee osaltaan Rantasen (2022, 52) tutkimuksen tuloksia siitä kuinka köyhät kategorisoidaan automaattisesti omaan luokkaansa.

Tutkielmassani pyrin nostamaan esille köyhiin ja köyhyyteen liitettyjä diskursseja. Tulokseni osoittavat, että köyhiin ja köyhyyteen liitetään yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna stereotypioita ja stigmoja kantavia merkityksiä, jotka osaltaan vahvistavat köyhien heikkoa asemaa ja ylläpitävät köyhiä sortavia rakenteita. Köyhät kantavat harteillaan häpeää ja yhteiskunnasta ulossulkemisen kokemuksia, jotka vaarantavat köyhien avunpiiriin pääsyn. Arkipuheessa kielellisesti tuotetut käsitykset köyhistä rakentavat jatkuvasti köyhien yhteiskunnallista asemaa ja köyhyyteen suhtautumista.

Tuloksia hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tarkastellessa on tärkeää muistaa tutkielmani rajallisuus ja aineiston vastaajien taustamuuttujien ominaisuudet. Helsingin Sanomien vuoden 2015 köyhyyskyselyn, jonka Q8-avomuuttujasta aineistoni muodostui, vastaajien keski-ikä oli 38 vuotta ja koulutustaustaltaan suurin osa oli korkeasti koulutettuja. On olennaista huomioida Ohisalonkin (2017) tutkimuksessaan esiin nostama seikka siitä, kuinka kaikkein huono-osaisimmat ja eniten yhteiskunnan tukea tarvitsevat yksilöt ovat todennäköisimmin tämänkin aineiston ulkopuolella. Jatkotutkimuksia ajatellen olisikin erittäin merkittävää pohtia, millä tavalla nämä yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevat saataisiin osaksi köyhyytutkimusta, jotta heidän äänensä pääsisi kuuluville. Tulevassa olisi myös tärkeää tutkia minkälaiset rakenteet ja käytännöt muovaavat köyhiin sekä köyhyyteen yhdistettyä puhetta, joka vahvistaa heihin liitettyjä stigmoja ja stereotypioita pahimmillaan negatiivisella tavalla.

7. Lähteet

EAPN Finland. European Anti Poverty Network. (n.d.) Köyhyyttä koskevan tutkimustiedon lähteitä. <https://www.eapn.fi/koyhyys/tutkimuksia-ja-tutkimuksen-lahteita/>. Viitattu 12.12.2022.

Eskelinen, Niko & Sironen, Jiri (2017) Köyhyys – syitä ja seurauksia. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin. <http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2013/04/Koyhyys-syita-ja-seurauksia-2017.pdf>. Viitattu 6.10.2022.

Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) Suomalainen köyhyys. Riika: Dardedze holografija.

Jenkins, Richard (2014) Social identity (4th ed.). Lontoo: Routledge.

Jokinen, Arja (2016) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (Toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 249-265

Kallio, Merja (2003) Mitä köyhyys on? Köyhyyden kulttuurisista jäsennyksistä subjektiivisiin merkityksiin. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2005) Köyhyyden teoria ja käytäntö. Teoksessa Saari, Juho (Toim.) Köyhyyspolitiikka – johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Vantaa: Dark Oy, 28-62.

Koneen säätiö (2018) Eriarvoisuus Suomessa - jakautuuko Suomi? <https://koneensaatio.fi/uutiset/eriarvoisuus-suomessa-jakautuuko-suomi/>. Viitattu 6.10.2022.

Mutanen, Annina (2016) Raha ratkaisee, se mittaa syvyyden myös kumarruksen. Suuri- ja pienituloisten näkemyksiä köyhyydestä. Pro gradu- tutkielma. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Ohisalo, Maria (2017) Murusia hyvinvointivaltion pohjalla. Leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino

Rantanen, Veera (2022) Köyhyyteen liittyvä häpeä. Pro gradu- tutkielma. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Rouvinen, Talvi (2017) Laiska, tyhmä, ansaitsematon? Medioitu köyhyys Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa vuosina 1996, 2006 ja 2016. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Saari, Juho (2015) Huono-osaiset – elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudemus Oy.

Saari, Juho (2005) Köyhyyspolitiikka. Teoksessa Saari, Juho (Toim.) Köyhyyspolitiikka – johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Vantaa: Dark Oy, 7-27.

Saari, Juho (2020) Samassa veneessä – hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. Jyväskylä: Docendo Oy.

Suoninen, Eero (n.d.) Diskurssianalyysi. Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/>. Viitattu 18.10.2022.

Suoninen, Eero (2016) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (Toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 229-247

Terveyden -ja hyvinvoinninlaitos (2021) Sukupuolten tasa-arvo. Intersektionaalisuus ja sukupuoli. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli>. Viitattu 9.12.2022.

Tirri, Linda (2021) Köyhyys on jatkuva painava tunne siitä, että minä en kuulu tänne. Äitien kerrottuja kokemuksia köyhyydestä. Pro gradu- tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilkka, Hanna (2021) Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtioneuvoston kanslia (2018) Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2018. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/334456/eriarvoraportti-21032018/fd6f37c6-04d9-44db-99bb-53d54ef1ad1f>. Viitattu 7.10.2022.

Voipio, Timo (2005) Globaali köyhyyspolitiikka. Teoksessa Saari, Juho (Toim.) Köyhyyspolitiikka – johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Vantaa: Dark Oy, 187-246.

Vuori, Jaana (n.d) Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>. Viitattu 13.12.2022.

Zakiryanova, Irina & Redkina, Lyudmila (2020) Research on ethnocultural identity in H. Tajfel's social identity theory and J.C. Turner's self-categorization theory. SHS Web of Conferences 2020:87, 1-9.